

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ

LEGAL ANALYSIS OF THE LEGISLATIVE REGULATION OF THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE EUROPEAN UNION AND ITS MEMBER STATES

Ященко Д.С., студентка IV курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Оксенюк К.М., студентка IV курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті наведено та проаналізовано ряд проблемних та досить цікавих для правової науки моментів, з урахуванням положень законодавчої бази Європейського Союзу та країн-членів, а саме Національну стратегію штучного інтелекту Німеччини, а також пропозиції щодо Проекту закону Європейського Союзу стосовно штучного інтелекту. Також у статті було зосереджено увагу на процедурі розробки проекту останнього, звернено увагу на пропозиції Європейської комісії щодо закріплення певних нормативних положень щодо відповідальних суб'єктів функціонування ШІ у майбутній зміст даного закону. Авторами також було окреслено причини, котрі вказують на необхідність створення відповідної законодавчої бази регулювання штучного інтелекту. Визначено причини критики європейськими правозахисниками, а саме: відсутність чіткого правового формулювання деяких положень, наявності у проекті закону великої кількості лазівок. Зазначено запропоновану Європейською Комісією альтернативу регулювання використання та функціонування ШІ до прийняття у 2025 році зазначеного вище проекту закону. Проаналізовано тенденцію розробки національного законодавства Німеччини щодо правової сфери регулювання ШІ з 2018 року по сьогоднішній момент, що характеризується забезпеченням конкурентоспроможності Німеччини у майбутньому, шляхом повного оновлення науково-дослідницької бази та інтенсивним збільшенням бюджетних ресурсів країни, призначених на розвиток штучного інтелекту. Взято до уваги останні заяви уряду Франції стосовно розробки єдиного законодавства щодо регулювання штучного інтелекту в країнах «Великої сімки» та країнах, що подібно налаштовані. Акцентується увага на проблематичному моменті відсутності глобального консенсусу щодо керування ШІ та відповідно його контролювання, вказуючи на різні підходи, що застосовують передові держави США та Китай і сам Європейський Союз. Враховується також звіт Європейського парламенту щодо ролі штучного інтелекту в Європейському зеленому курсі, характеризуючи негативну динаміку та створення нових екологічних ризиків у подальшому розвитку застосування штучних інтелектуальних систем громадянами.

Ключові слова: штучний інтелект, Європейський Союз, Національна стратегія штучного інтелекту Німеччини, Директива про відповідальність у сфері ШІ.

The article presents and analyzes a number of problematic and quite interesting points for legal science, taking into account the provisions of the legislative framework of the European Union and its Member States, namely, the National Strategy for Artificial Intelligence of Germany, as well as the proposals for the Draft European Union Law on Artificial Intelligence. The article also focuses on the procedure for drafting the latter, and draws attention to the European Commission's proposals to include certain regulatory provisions on responsible AI entities in the future content of this law. The authors also outlined the reasons that point to the need to create an appropriate legislative framework for regulating artificial intelligence. The reasons for the criticism of European human rights activists are identified, namely: the lack of clear legal wording of some provisions, the presence of a large number of loopholes in the draft law. The author outlines the alternative proposed by the European Commission to regulate the use and operation of AI until the adoption of the above draft law in 2025. The author analyzes the trend of development of German national legislation on the legal sphere of AI regulation from 2018 to the present, which is characterized by ensuring Germany's competitiveness in the future by completely updating the research base and intensively increasing the country's budgetary resources for the development of artificial intelligence. The author takes into account the latest statements of the French government regarding the development of a unified legislation on the regulation of artificial intelligence in the G7 countries and countries with similar attitudes. The author emphasizes the problematic aspect of the lack of global consensus on AI governance and, accordingly, its control, pointing to the different approaches taken by the advanced countries of the United States and China and the European Union itself. The author also takes into account the report of the European Parliament on the role of artificial intelligence in the European Green Deal, characterizing the negative dynamics and creation of new environmental risks in the further development of the use of artificial intelligent systems by citizens.

Key words: artificial intelligence, European Union, National Strategy for Artificial Intelligence of Germany, AI Responsibility Directive.

Вступ. Закон Європейського Союзу про штучний інтелект – це перший всеосяжний набір правил для індустрії штучного інтелекту. Закон пропонує вимагати, щоб генеративні системи штучного інтелекту, такі як ChatGPT, проходили перевірку перед комерційним випуском. Він також має на меті заборонити розпізнавання обличчя у реальному часі.

Актуальність. На сьогоднішній день у всьому світі актуальним є питання штучного інтелекту, і Європейський Союз не виняток. Усім ж уже відомо про Chatgpt? Про так звану нейросистему, що створена на базі штучного інтелекту, до прикладу, ви можете поставити будь-яке запитання цьому «розумнику» і миттєво отримаєте цілком логічну відповідь. ШІ – це загальна категорія, і, по суті, включає в себе будь-який інтелект, продемонстрований машиною, який приводить її до оптимального або субоптимального рішення задачі. Цікавим є регулювання ШІ в Європейському Союзі та державах-членах, оскільки пріоритетним для Європейського парламенту є впевне-

ність в тому, що системи штучного інтелекту, які використовуються в ЄС, є безпечними, прозорими, доступними для відстеження, недискримінаційними та екологічно чистими. Також, зрозумілим є те, що системи штучного інтелекту повинні контролюватися людьми, а не автоматизацією, щоб запобігти шкідливим результатам.

Об'єктом даного дослідження є відносини стосовно правового регулювання штучного інтелекту та його використання в Європейському Союзі та країнах-членах.

Предметом дослідження постає нормативно-правова база регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі та країнах-членах.

Мета даної роботи постає у правовому аналізі проблемних моментів законодавчого регулювання штучного інтелекту в аспекті його використання, проведення аналізу нормативно-правової бази ЄС та країн-членів.

Завдання: проаналізувати законодавчу базу ЄС та держав-членів стосовно регулювання штучного інтелекту, зазначити переваги та недоліки такої бази.

Використані методи при дослідженні даної теми: порівняльно-правовий метод, метод співвідношення, робота з нормативно-правовими актами.

Виклад основного матеріалу. У квітні 2021 року Європейська комісія запропонувала першу нормативну базу ЄС для ШІ. У ній йдеться про те, що системи ШІ, які можуть використовуватися в різних сферах, аналізуються і класифікуються відповідно до ризику, який вони становлять для користувачів. Різні рівні ризику означатимуть більший чи менший рівень регулювання.

14 червня 2023 року депутати Європарламенту ухвалили позицію парламенту на переговорах щодо закону про штучний інтелект. Тепер у Раді ЄС розпочнуться переговори з країнами ЄС щодо остаточної форми закону [1].

Проте, існує велика ймовірність, що закон про штучний інтелект буде прийнятий до кінця року, але навряд чи він набуде чинності до середини 2025 року. Так у свою чергу Європейська Комісія у вересні 2022 року опублікувала пропозицію щодо директиви про адаптацію правил позадоговірної цивільної відповідальності штучного інтелекту («Директива про відповідальність у сфері ШІ»). Комісія запропонувала доповнити та модернізувати систему відповідальності ЄС, запровадивши нові правила, що стосуються збитків, завданих системами штучного інтелекту. Нові правила мають на меті забезпечити особам, які постраждали від систем штучного інтелекту, такий самий рівень захисту, як і особам, які постраждали від інших технологій в ЄС. Директива про відповідальність ШІ створить спростовувану «презумпцію причинно-наслідкового зв'язку», щоб полегшити потерпілим тягар доведення шкоди, заподіяної ШІ-системою, а також надасть національним судам можливість довести шкоду, заподіяну ШІ-системою [5].

Проте дана директива зазнала критики, оскільки зацікавлені сторони та науковці ставлять під сумнів, серед іншого, адекватність та ефективність запропонованого режиму відповідальності, його узгодженість із законом про штучний інтелект, який наразі обговорюється, його потенційний негативний вплив на інновації та взаємодію між правилами ЄС та національними правилами. На нашу думку така критика є обґрунтованою, оскільки поки що не набув чинності сам закон «Про штучний інтелект», а тому не варто спішити приймати інші положення щодо регулювання ШІ, так як дійсно в подальшому можуть виникнути колізії у зазначених суспільних відносинах, які пропонують врегулювати Європейською Комісією.

Також ми звернули увагу на те, що неоднозначно важливу роль при написанні положень закону про ШІ відіграла Європейська Комісія, що й запропонувала створення даного нормативно-правового акту, проте щодо первинного варіанту тексту були внесені поправки, оскільки деякі положення дефініції ШІ зазнали значної критики. Запропоноване комісією визначення технології ШІ – це програмне забезпечення, розроблене з використанням певних методів, яке може генерувати контент, прогнози, рекомендації або рішення, що впливають на середовище, з яким вони взаємодіють. Це визначення настільки широке, що охоплює практично всі алгоритми та обчислювальні методи. На відміну від цього, переговорна позиція парламенту визначає систему штучного інтелекту як «машинну систему, яка розроблена для роботи з різним рівнем автономії і яка може, з явними або неявними цілями, генерувати такі результати, як прогнози, рекомендації або рішення, що впливають на фізичне або віртуальне середовище» [4].

Щодо дії закону за колом осіб, то він поширюватиметься на провайдерів, які розміщують системи штучного інтелекту на ринку або надають послуги в ЄС, незалежно від місця їхнього заснування. Закон про ШІ також поширюватиметься на імпортерів і дистрибуторів систем ШІ та користувачів таких систем, які фізично присутні в ЄС.

Проте слід зазначити, що, на жаль, у тексті закону щодо регулювання ШІ відсутні положення про екологічні аспекти. Не дивно, що багато зацікавлених сторін незадоволені. Правозахисники критикують розмиті формулювання та лазівки. «Існує справжній знак питання щодо того, чи є регуляторна база достатньо надійною», – каже Сара Чандер з організації «Європейські цифрові права». Натомість бізнес-групи скаржаться на регуляторний тягар, оскільки даний закон «обмежить сфери, в яких штучний інтелект може реально використовуватися», – попереджає Бенджамін Мюллер з Центру інновацій в галузі даних, аналітичного центру, що підтримується технологічними компаніями [2].

У звіті Європейського парламенту щодо ролі штучного інтелекту в Європейському зеленому курсі, зазначається, що незважаючи на те, що ШІ є потужним важелем для досягнення цілей поступового переходу, він також посилює негативну динаміку і створює нові екологічні ризики. Системи ШІ значно підвищують енергетичні і ресурсні потреби цифровізації завдяки своїм енергоємним алгоритмам і інтенсивному використанню існуючих і нових пристроїв інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та ІКТ-інфраструктури (наприклад, центрів обробки даних і мереж передачі даних) [2].

Що стосується негативного впливу ШІ, то в Цифровій стратегії ЄС оголошено про «ініціативи щодо створення кліматично нейтральних, високоефективних і стійких центрів обробки даних не пізніше 2030 року». Для досягнення цієї мети Комісія буде покладатися на поєднання існуючих інструментів та перегляд чинного законодавства, таких як:

- Регламент екодизайну для серверів та продуктів зберігання даних;
- Кодекс поведінки ЄС щодо енергоефективності центрів обробки даних;
- критерії «зелених» державних закупівель ЄС для центрів обробки даних, серверних кімнат і хмарних сервісів;
- Директива з енергоефективності, яка наразі перебуває на стадії перегляду і має на меті встановити заходи з рекуперації відпрацьованого тепла [3].

Хоча регуляторні зусилля зосереджені на рівні Європейського Союзу, країни ЄС не стоять на місці. Франція та Німеччина запустили національні стратегії у сфері ШІ у 2018 році, а Іспанія та Італія – у 2020 році, також органи нагляду за захистом даних інтенсивно працюють над цим. У жовтні 2022 року Національна комісія Франції з питань інформатики та свобод (CNIL) оштрафувала компанію Clearview AI на 20 мільйонів євро за порушення конфіденційності французьких користувачів. Clearview AI збирає фотографії з широкого кола веб-сайтів і продає доступ до своєї бази даних через пошукову систему, в якій особу можна шукати за фотографією. CNIL наказав Clearview AI не обробляти дані осіб, які перебувають у Франції, якщо для цього немає законних підстав, а також видалити всі вже зібрані дані. Тому пропонуємо більш детально розглянути законодавчу базу щодо ШІ, таких країн як Франція та Німеччина.

Щодо Німеччини, то у загальному створення закону про регулювання використання штучного інтелекту (ШІ) у країні все ще перебуває в зародковому стані, хоча як було сказано раніше німецький уряд сформулював стратегію ШІ ще у 2018 році. Прийнявши Національну стратегію штучного інтелекту, країна визначила керівні принципи економіки, що підтримується ШІ. Стратегія ШІ визначає три основні цілі для Німеччини: забезпечення конкурентоспроможності Німеччини у майбутньому, шляхом повного оновлення науково-дослідницької бази та полегшення доступу до державних програм фінансування для компаній-початківців. Наступним кроком є забезпечення відповідальності і орієнтування на суспільний добробут

розвиток і використання ШІ. Захист прав людини, включаючи захист прав працівників при використанні систем штучного інтелекту на робочому місці, є основною метою. Також, ми звернули увагу на те, що Німеччина має на меті ціль, щоб додатки штучного інтелекту розглядалися з етичної, юридичної, культурної та інституційної точки зору та були приведені у відповідність до існуючих основних принципів соціального співіснування. Стратегія наголошує на праві на конфіденційність і збереженні існуючих стандартів захисту даних. Слід зазначити також про продовження розвитку стратегії ШІ німецьким урядом, так у свою чергу центральним елементом оновленої стратегії уряду Німеччини стало збільшення бюджетних ресурсів, призначених на розвиток Німеччини, так би мовити, як міста осередку штучного інтелекту, до 5 мільярдів євро до 2025 року [6].

Перейдемо до Франції, так нещодавно високопоставлені політики Франції повідомили CNBC, що вбачають за необхідне почати глобальне регулювання штучного інтелекту до кінця цього року, а президент Франції Еммануель Макрон заявив, що країна вбачає можливим розпочати тісну співпрацювати зі США стосовно нормативно-правової бази щодо технологій, що швидко розвиваються. Як бачимо Франція в регулюванні штучного інтелекту не проти співпраці з іншими країнами.

Проблемним моментом такої співпраці стало відсутність глобального консенсусу щодо того, як слід керувати ШІ та контролювати його, оскільки США, Китай і Європейський Союз використовують різні підходи до правил регулювання ШІ. Тому створення найближчим часом будь-якої глобальної нормативної бази була б величезним подвигом. На сьогодні Франція прагне позиціонувати себе як європейський центр розвитку штучного інтелекту, навіть коли Європейський Союз, членом якого є Франція,

просувається вперед із першим у своєму роді регулюванням ШІ. Міністр фінансів Бруно Ле заявив, що до кінця року «почнуть з'являтися деякі основні принципи, які ми хотіли б використовувати для регулювання штучного інтелекту в країнах «Великої сімки» та країнах, що подібно налаштовані» [7].

Висновки. Аналізуючи вищезазначене бачимо, що Європейський Союз та держави-члени ефективно працюють над створенням законодавчої бази щодо регулювання штучного інтелекту. На даний момент Європейський Союз в процесі прийняття Закону «Про штучний інтелект», який має ряд позитивних та негативних думок щодо себе. Більшість науковців та юристів запевняють, що незважаючи на те, що даний нормативно-правовий акт хоч і врегулює ряд наступних питань, таких як: визначення самого поняття «штучний інтелект», сфери його використання, врахує певні ризики використання останнього, коло осіб на яких би поширювався закон та певні заборони, проте наявні все-таки й певні прогалини такі як: відсутність екологічного аспекту щодо використання штучного інтелекту, відсутність чіткого формулювання деяких положень закону, що в свою чергу надасть можливість зловживати певними нормами. Проте вважаємо, що до прийняття даного закону усі вищезазначені недоліки будуть усунені.

Щодо країн-членів Франції та Німеччини, то обидві країни лише починають свій шлях щодо створення законодавчої бази регулювання штучного інтелекту, сама Німеччина виділяє великі суми з державного бюджету щодо розвитку Національної стратегії розвитку. Франція ж не проти тісної співпраці з США в питаннях регулювання штучного інтелекту, однак з даного питання у вищезазначених країнах виникають розбіжності, оскільки США, Китай і Європейський Союз використовують різні підходи до правил регулювання ШІ.

ЛІТЕРАТУРА

1. EU AI Act: first regulation on artificial intelligence. News European Parliament: веб-сайт. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (дата звернення: 12.10.2023)
2. Gailhofer P., Herold A., Schemmel A. P. The role of Artificial Intelligence in the European Green Deal. Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies Directorate-General for Internal Policies. 2021.
3. Wang R. Legal technology in contemporary USA and China: Computer Law & Security Review Volume. 2020. Vol. 39 URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0267364920300649>
4. The European Union. LawFare: веб-сайт. URL: <https://www.lawfaremedia.org/article/a-comparative-perspective-on-ai-regulation> (дата звернення: 14.10.2023)
5. European Commission. Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (artificial intelligence act). 2021.
6. Стратегія штучного інтелекту федерального уряду Німеччини від 02 грудня 2020 року/ Федеральний уряд. URL: <https://www.bmwk.de/Redaktion/DE/Publikationen/Technologie/strategie-kuenstliche-intelligenz-fortschreibung-2020.pdf>
7. France sees global A.I. regulation ideas by the end of this year, wants to work with U.S. on tech laws. Cnbc: веб-сайт URL: <https://www.cnbc.com/2023/06/15/ai-regulation-france-sees-ideas-on-global-laws-by-end-of-year.html> (дата звернення: 16.10.2023)